

Elektrificiranost poljoprivrednih domaćinstava

Milan Petrović

Prema podacima popisa poljoprivrede 1960. godine, u Jugoslaviji je od ukupno 2,618.103 individualnih poljoprivrednih domaćinstava, 1,039.649 ili 39,7% imalo uvedeno električnu struju.* Najveći je procenat elektrificiranih poljoprivrednih domaćinstava bio u Sloveniji, gdje ih je elektrificirano 80%. Na ovako visoki procenat elektrificiranih domaćinstava u ovoj republici imao je, između ostalog, uticaja i obim proizvodnje elektroenergije. U ovoj se republici godišnje proizvede oko 29% ukupne jugoslavenske proizvodnje električne energije. Međutim prema popisu na Sloveniju otpada svega 7,4% od svih poljoprivrednih gazdinstava u zemlji. Relativno najmanji procenat elektrificiranih domaćinstava nalazimo u Bosni i Hercegovini (15,2%), a na trećem mestu nalazi se Crna Gora sa 20,8%. Potpuniji pregled elektrificiranih poljoprivrednih domaćinstava po republikama i pokrajinama iznosimo u tabeli 1.

Tabela 1

Broj poljoprivrednih domaćinstava

Republika ili pokrajina	Broj domaćinstava sa elektračnim osvetljenjem	% od ukupnog broja domaćinstava	% od ukupnog broj domaćinstava sa električnim osvetljenjem
Bosna i Hercegovina	69.256	15,2	6,6
Crna Gora	13.490	20,8	1,3
Hrvatska	308.510	47,2	29,7
Makedonija	74.722	47,7	7,2
Slovenija	155.976	80,0	15,0
Srbija	417.695	38,2	40,2
uže područje	221.409	32,5	53,0
AP Vojvodina	183.391	59,5	43,9
AP Kosmet	12.895	12,5	3,1
Jugoslavija	1,039.649	39,7	100,0

Podaci: Statistički bilten br. 263.

* Popisom poljoprivrede od 1960. g. obuhvaćena su kao »elektrificirana« sva ona poljoprivredna domaćinstva koja su imala u svojim kućama uvedenu struju. U tom smislu se u ovom članku i tretira elektrificiranost poljoprivrednih domaćinstava.

Elektrificiranost poljoprivrednih domaćinstava prema veličini poseda

Ako se uzme u obzir veličina poseda, tj. korišćenog zemljišta, kao jedno od merila ekonomske snage gazdinstava, za očekivati je, da se sa povećanjem poseda povećava i procenat elektrificiranih domaćinstava. Međutim, rezultati popisa pokazuju, da je najveći procenat elektrificiranih domaćinstava u grupi sa veličinom poseda do 0,5 hektara (55,9%). Grupa sa posedom od 0,6—1 hektar zauzima drugo mesto sa 44,5%, a tek na trećem mestu su gazdinstva sa posedom od 4,1—5 hektara, od kojih je elektrificirano 42,1%.

Relativno visok procenat elektrificiranih domaćinstava iz grupa s manjim posedima može se objasniti time, da se ova domaćinstva uglavnom nalaze u blizini gradova i industrijskih mesta, a i u samim gradovima, i da je iz ovih domaćinstava relativno veliki broj članova stalno zaposlen van gazdinstva. Ova domaćinstva, pored toga što imaju značajne prihode od rada van gazdinstva, zahvaljujući novim navikama i načinu života svojih zaposlenih članova uticali su i na izmenu načina i uslova života na gazdinstvu, a to se sigurno pozitivno odrazilo i na proces elektrifikacije domaćinstva.

Detaljniji uvid u distribuciju elektrificiranih domaćinstava vidimo u slijedećoj tabeli.

Tabela 2

*Elektrificirana domaćinstva prema veličini poseda**

Grupe domaćinstava prema veličini poseda	% domaćinstava sa električnim osvetljenjem	Učešće grupe u ukupnom broju elektrificiranih domaćinstava
Do 0,5 ha	55,9	13,5
0,6— 1	45,5	9,4
1 — 2	39,6	17,0
2 — 3	37,2	14,0
3 — 4	35,8	10,6
4 — 5	42,1	8,7
5 — 8	36,1	14,6
8 —10	38,0	5,2
Preko 10 ha	38,7	7,0
U k u p n o :	39,7	100,0%

* Podaci: Statistički bilten br. 163.

Treba, međutim, istaći, da je u Sloveniji najveći procenat elektrificiranih poljoprivrednih domaćinstava u grupi sa posedom preko 10 ha (86,6%), zatim u grupi 8—10 ha (85,5%) i 5—8 ha (83,0%).

Dinamika elektrifikacije poljoprivrednih domaćinstava

U predratnom periodu relativno je mali broj poljoprivrednih domaćinstava imao uvedeno električno osvetljenje. 1940. godine u Jugoslaviji je bilo 15,9% elektrificiranih domaćinstava. Od toga najviše ih je bilo u Sloveniji

(25,7%), a najmanje u Crnoj Gori (5,1%) i Makedoniji (6,1%). U ratnom periodu od 1941—1945. godine uvelo je struju u svoje kuće svega 7,7% poljoprivrednih domaćinstava. Najveći deo domaćinstava uveo je električnu struju u posleratnom periodu, i to u periodu od 1946—1960. godine. U to vreme i proizvodnja električne energije u zemlji imala je brzi porast. Od 1946. do 1960. godine proizvodnja električne energije povećala se za 676%. Dinamiku elektrifikacije poljoprivrednih domaćinstava pokazuju podaci u tabeli 3.

Tabela 3

Dinamika elektrifikacije poljoprivrednih domaćinstava u procentima — ukupno elektrificirana = 100

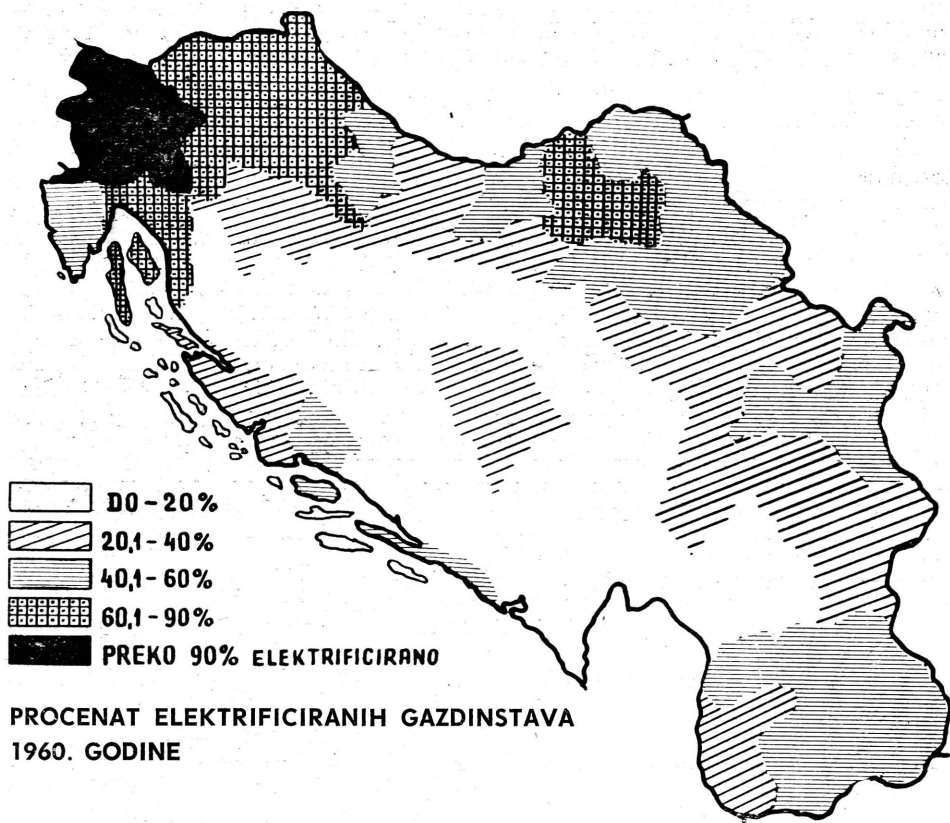
	Do 1940	1941—1945	1946—1950	1951—1955	1956—1960
Bosna i Hercegovina	8,1	4,9	15,4	22,7	48,9
Crna Gora	5,1	2,8	14,0	33,0	45,1
Hrvatska	13,7	8,7	16,0	21,8	39,8
Makedonija	6,1	5,3	14,3	32,8	41,5
Slovenija	25,7	10,0	15,7	26,3	20,3
Srbija	17,3	7,0	13,5	20,6	41,6
uže područje	7,6	5,7	13,5	23,3	49,9
AP Vojvodina	29,5	8,6	13,8	17,3	30,8
AP Kosovo i Metohija	11,4	7,6	10,6	18,8	51,6
Ukupno :	15,9	7,7	15,1	22,9	38,4

U procesu elektrifikacije treba istaći razdoblje od 1951—1960. godine, kada je elektrificirano blizu dve trećine od svih elektrificiranih poljoprivrednih domaćinstava poslije rata, po prosečnoj godišnjoj stopi od preko 39%. U ovom razdoblju najviše je elektrificirano domaćinstava u Crnoj Gori, zatim u Makedoniji i Bosni i Hercegovini. U Sloveniji je u ovom razdoblju najmanje elektrificirano domaćinstava, međutim, to je i razumljivo s obzirom na brži tempo elektrifikacije u prošlosti. U Srbiji je od 1951—1960. godine elektrificirano 62,2% od ukupnog broja domaćinstava koja su dobila električno osvetljenje u posleratnom periodu.

Gledano po područjima, vidi se da je najveći procenat elektrificiranih domaćinstava u zapadnom delu Slovenije (preko 90%). Na ostalom delu Slovenije, zapadnom delu Hrvatske i na relaciji Novi Sad—Sombor elektrificirano je od 60—90%, a na području preostalog dela Vojvodine, zatim na području Makedonije izuzev zapadnog dela, i delom istočne Srbije procenat elektrificiranih domaćinstava kreće se od 40—60%. U ostalim područjima Jugoslavije taj procenat kreće se od 5—40%.

Uporedo sa uvođenjem električne struje u domaćinstva otpočinje i masovnije korišćenje radio-aparata i ostalih električnih uređaja na selu. U Jugoslaviji je u 1960. godini 16,6% poljoprivrednih domaćinstava imalo radio-aparat, a 14,4% neki od električnih uređaja (rešo, pegla, grejalica, električni štednjak, usisivač za prašinu i dr.). Najveći procenat radio-aparata i električnih uređaja bilo je u Sloveniji (45% odnosno 45,3%), a najmanji u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. U Srbiji je 16% poljoprivrednih domaćinstava imalo radio-aparate, a 10,4% nek' od električnih uređaja.

Na kraju treba istaći da smo se u ovom članku ograničili na stanje u 1960. godini. Od tada proces elektrifikacije se nastavio, a proizvodnja električne energije u zemlji povećana od 1960. do 1962. za 26%. Pored toga,

s obzirom na činjenicu, da je upravo od 1960. g. do danas završeno nekoliko značajnih elektroenergetskih izvora i da su tendencije elektrifikacije seoskih naselja u ovom razdoblju najizraženije, može se sa sigurnošću tvrditi, da je procenat elektrificiranih poljoprivrednih domaćinstava u 1963. g. znatno veći od onog koji je registriran u 1960. g.

SUMMARY

ELECTRIFICATION OF RURAL AREAS

Analyses of data gathered by the census of individual agricultural households in Yugoslavia as well as data about the rapid postwar increase of production of electricity, leads the author of this article to the conclusion that the number of

